

SOCIÁLNÍ POSTAVENÍ OBČANŮ V POPRODUKTIVNÍM VĚKU V ZEMĚDĚLSTVÍ A NA VENKOVĚ

Z. Krůček

KRŮČEK, Z. (Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha): *Sociální postavení občanů v poproductivním věku v zemědělství a na venkově*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 16, 1980 (2) : 113-122.

Cílem socialistické společnosti je všestranný rozvoj všech občanů a jejich tvůrčích schopností bez ohledu na sociální skupinu, ke které přísluší. Z těchto hledisek musí v současném období naše společnost věnovat značnou pozornost občanům starších věkových kategorií, jejichž podíl se v celkovém složení populace zvyšuje. Stárnutí obyvatelstva a odchod občanů mimo sféru pracovního života přináší řadu problémů, z nichž některé již byly vyřešeny, část z nich je řešena v současném období a část ještě na svou specifikaci a na řešení čeká. Mimořádný význam má řešení problémů starých lidí v zemědělství, vzhledem k některým specifikám dříve platného systému sociálního zabezpečení v družstevním sektoru a specifikám práce v zemědělství a života na vesnici. Základní úkoly péče o důchodce jsou zajišťovány z celospolečenských zdrojů, ale i při spolehlivě fungujícím systému těchto sociálních jistot je nezbytné, aby ke komplexnější péči o zemědělské důchodce přispěly i zemědělské podniky a řešily právě ty úkoly, které nelze řešit centrálně. Hlavní úkoly, na které musí soustředit svoji pozornost, jsou: vytváření předpokladů pro pracovní zapojení důchodců, finanční příspěvky k nízkým důchodům a poskytování další hmotné a jiné pomoci především ve formě různých služeb a výhod.

sociální politika; biosociální skupiny; občané v poproductivním věku

Základním cílem hospodářské a sociální politiky socialistického státu je zabezpečit neustálé uspokojování rostoucích hmotných a duchovních potřeb obyvatelstva a upevnit jeho sociální a životní jistoty. Obsahem tohoto úsilí je všestranný rozvoj člověka a jeho tvůrčích schopností bez ohledu na sociální skupinu, ke které přísluší. Z tohoto hlediska musí v současném období naše socialistická společnost věnovat značnou pozornost občanům starších věkových kategorií, jejichž podíl se v celkovém složení populace zvyšuje. Rozsáhlejší a dokonalejší péče o zdraví obyvatelstva a částečně i neustále se zvyšující životní úroveň prodlužují lidský věk. Stárnutí obyvatelstva a odchod občanů mimo sféru pracovního života přináší řadu problémů, z nichž některé již byly vyřešeny, část z nich je řešena v současném období a část ještě na svou specifikaci a řešení čeká.

Mimořádný význam má řešení těchto problémů starých lidí v zemědělství, což vyplývá z některých specifik dříve platného systému sociálního zabezpečení v družstevním sektoru a ze specifik práce v zemědělství a života na vesnici. Z těchto specifik je nutné zdůraznit dosud trvající deformaci věkové struktury pracovníků v zemědělství s vysokým podílem trvale pracujících v důchodovém věku, dlouho-

dobý proces stárnutí obyvatelstva v nestřediskových obcích, zvláště v malých vesnicích spojeny s migrací převážně mladšího obyvatelstva do měst a ekonomická neúnosnost plného rozvinutí sociálních služeb na vesnici ve stejných formách jako ve městě.

Základní úkoly péče o zemědělské důchodce jsou zajišťovány z celospolečenských zdrojů prostřednictvím zvláštních orgánů a zařízení v státní soustavě sociálního zabezpečení. Hlavním článkem soustavy jsou národní výbory, kde je péče o důchodce zakotvena v odborech sociálního zabezpečení. Naše socialistická společnost zajišťuje ve spolupráci se zemědělskými podniky přiměřenou životní úroveň i zemědělským důchodcům prostřednictvím materiálních transferů sociálního typu tak, aby jejich objektivní nemožnost nebo snížená schopnost participovat na ekonomickém životě byla spojena s co nejmenším snižováním hmotného standardu. Přitom je plně využíván i faktor lepšího zdravotního stavu občanů, kteří již dosáhli věkové hranice pro odchod do důchodu, vyplývající z vyšší životní úrovně. Společnost umožňuje a vytváří podmínky pro další pracovní aktivitu těchto občanů ve všech odvětvích národního hospodářství, přičemž jim umožňuje výběr z různých variant jejich dalšího pracovního zapojení. Tím na druhé straně představuje skupina pracujících důchodců důležitý zdroj pracovních sil, který je zvláště významný při jejich současném relativním nedostatku. Tato skupina starších občanů svou prací jednak vytváří značné společenské hodnoty a na druhé straně jí zůstává plná společenská realizace. Z tohoto hlediska vyplývá, že daleko větší pozornost je třeba věnovat v systému péče o důchodce druhé skupině důchodců, kteří převážně ze zdravotních důvodů již pracovat nemohou, kde tedy dochází nejen k snížení materiálních příjmů, ale často i ke ztrátě pocitu osobní seberealizace.

V současném období, kdy funguje spolehlivý systém státních sociálních jistot, je nezbytné, aby ke komplexnosti péče o zemědělské důchodce přispěly zemědělské podniky a řešily právě ty úkoly, které nelze řešit centrálně. Tím nejen pomohou ve starší svým bývalým pracovníkům, kteří zpravidla mají velký podíl na dosaženém stupni rozvoje řady zemědělských podniků, ale zároveň prohloubí identifikaci současných pracovníků s podnikem, neboť ti poznají, že podnik nemá zájem o své pracovníky jen pokud jsou schopni pracovat, ale že si je plně vědom své sociální funkce, která každému socialistickému podniku neoddělitelně přísluší.

V současném období mohou zemědělské podniky k těmto úkolům přistupovat plánovitě a systematicky prostřednictvím komplexních programů péče o pracovníky. V další pětiletce i výhledově v dalším období je třeba plnění těchto úkolů neustále zdokonalovat, vyrovnat sociální funkci zemědělských podniků na úroveň funkce výrobní a ekonomické a organizačně včlenit i péči o důchodce, včetně ostatních problémových okruhů péče o pracující prostřednictvím jednotného plánu sociálního rozvoje do soustavy plánovitého řízení v zemědělství na všech úrovních řízení.

CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNÍHO POSTAVENÍ DŮCHODCŮ V ZEMĚDĚLSTVÍ

Počet starobních důchodů ze zabezpečení družstevních rolníků v průběhu šedesátých let prudce rostl, tak jak velká část těchto důchodců realizovala právo na starobní důchod. V 70. letech se tempo vzrůstu zmírňuje a od r. 1975 zastavuje, resp. dochází k mírnému poklesu. V r. 1977 bylo v ČSSR 474,4 tis. starých důchodců všech kategorií ze zabezpečení družstevních rolníků (z toho 347,9 tis. starobních důchodců) a 95,6 tis. důchodců z pojištění samostatně hospodařících rolníků (z toho 35,6 tis. starobních důchodců). Pro družstevní důchodce je charakteristický poměrně vysoký podíl žen. U obou kategorií důchodců, zejména však u bývalých JHR, jsou silně zastoupeny starší věkové skupiny. Z celkového množství starobních důchodců je 55,9 % těch, jimž byl důchod přiznán do roku 1970. Pouze 12,7 % důchodců této kategorie získalo důchod v období od 1. 1. 1976, tedy podle nových podmínek vyměřování důchodů.

Současná zákonná opatření umožňují důchodcům další pracovní účast, která je žádoucí jak z hlediska nevyvážené bilance pracovních

sil, tak i z hlediska vlastních ekonomických a sociálních potřeb důchodců. K roku 1975 byla potřeba pracovních sil nekryta zhruba z jedné pětiny, pokud uvažujeme pouze pracovníky v produktivním věku. Obdobná situace zůstává i ve výhledu pro rok 1980. V JZD je podstatně vyšší podíl pracujících důchodců, především trvale činných, s vyšším zastoupením žen oproti státním statkům, kde převažují důchodci pracující na částečný pracovní úvazek, a to hlavně v sezóně.

Pracovní podmínky a pracovní prostředí důchodců se vcelku neliší od podmínek, v nichž pracují střední a mladší věkové skupiny. Ovšem dopad některých nepříznivých vlivů a přizpůsobení prvkům práce, vyplývajícím z pronikání vědeckotechnického rozvoje do zemědělské výroby, klade na pracovníky v poproduktivním věku zvýšené nároky. Problémy při pracovním zapojení důchodců se týkají především tělesné namáhavosti práce, psychických nároků při mechanizované práci, délky pracovní doby, rozvržení pracovních režimů a nepříznivého pracovního prostředí. Reálnou možnost pracovní účasti důchodců lze předpokládat 5 až 10 let po vzniku nároku na důchod. Tato možnost je ovlivňována především zdravotním stavem důchodců a je nutno počítat s postupným snižováním pracovní schopnosti a této skutečnosti přizpůsobovat i jejich pracovní podmínky a pracovní prostředí.

Zákonem o sociálním zabezpečení z r. 1975 se podstatně zlepšily podmínky vyměřování a průměrné výše nově přiznaných starobních důchodů, jakož i míra parity (85 bodů) úrovně důchodů u družstevních důchodců a důchodců ze zabezpečení pracovníků. Nadále ale existují rozdíly ve způsobu vyměřování důchodů (započítávání let, výpočet důchodů z čistých odměn v JZD) i ve výši průměrných důchodů mezi důchodci ze zabezpečení družstevních rolníků a zabezpečení pracovníků. Řešení však vyžaduje zvýšení dosavadních nákladů na starobní důchodové zabezpečení družstevních důchodců o 1,6 až 4 %. Vliv faktoru započítávání odpracovaných let postupně slábne. Rozdíl výpočtu důchodu z čistých a hrubých odměn byl vyřešen od 1. 1. 1980 v souvislosti se zvýšením příspěvků JZD na sociální zabezpečení svých členů.

Hlavním problémem pak nyní zůstává nízká úroveň části vyplacených důchodů ze zabezpečení družstevních rolníků. Zatímco výše nově přiznaných důchodů roste a přibližuje se k úrovni důchodů ze zabezpečení pracovníků, pak průměrná výše družstevních důchodů v 70. letech byla relativně nízká. Relace výše průměrných důchodů ze zabezpečení družstevních rolníků a ze zabezpečení pracovníků byla v roce 1977 — 65,5 bodů. Nízká úroveň vyplacených důchodů družstevních rolníků souvisí zejména s velkým počtem nízkých důchodů. Podíl nízkých důchodů (do 800 Kčs měsíčně) představuje v ČSR v r. 1977 62,5 % všech starobních důchodů ze zabezpečení družstevních rolníků (57,4 % v SSR), zatímco u důchodů ze zabezpečení pouze 23,2 % (21,5 %). Nízké důchody družstevních rolníků jsou spojeny zejména s právními i ekonomickými (výše výdělků) podmínkami vyměřování důchodů v jednotlivých obdobích sociálního zabezpečení této kategorie důchodců. Nízké důchody (do 600 Kčs měsíčně) byly nejvíce rozšířeny u skupiny důchodců, jimž byl důchod vyměřován v letech 1968—1969. Od 70. let se podíl nízkých důchodů postupně zmenšuje.

Zavedení systému trvalých a pravidelných příspěvků k důchodům družstevních rolníků z FKSP JZD, zejména jeho úprava platná od 1. 1. 1980, znamenalo a znamená významný pokrok v řešení nízkých důchodů družstevních důchodců. Možnost poskytovat příspěvky k důchodům v potřebném rozsahu i výši je ovšem podmíněna růstem hodnoty FKSP na jednoho pracovníka. V letech 1974—1978 pouze v malé části (9,5 %) JZD došlo ke snížení úrovně FKSP, u více než jedné čtvrtiny JZD byla tato úroveň víceméně stabilní a u 43 % JZD došlo ke zvýšení rozsahu FKSP, a to často ke značnému. Mezi JZD se však nadále zachovávají značné rozdíly ve výši FKSP na jednoho pracovníka. Tyto rozdíly jsou významně závislé na hospodářských výsledcích zemědělských podniků, často ovlivněných přírodními podmínkami a strukturou výroby. Výzkum ukázal, že celkově jsou v čerpání FKSP značné rezervy, jejichž rozsahem se však JZD silně liší. Mezi JZD jsou velké rozdíly v zatížení JZD povinností poskytovat příspěvky důchodcům, tj. v poměru počtu důchodců k počtu trvale činných pracovníků. V průměru jde o relaci 75,2 : 100. V JZD s nepříznivými hodnotami tohoto ukazatele dochází buď k přetížení FKSP příspěvky, nebo k nedostatečnému zachycení potřebných důchodců příspěvkovou pomocí v plně možné výši.

Zemědělské podniky, JZD i státní statky, poskytují pracujícím i nepracujícím důchodcům další rozmanitou hmotnou pomoc. V JZD je tato pomoc více rozvinuta než v státních statcích. Na základě zhodnocení úrovně dosavadní péče i názorů zástupců zemědělských podniků lze určit hlavní směry dalšího rozvoje této pomoci zemědělským důchodcům: poskytování obědů nepracujícím důchodcům za stejných podmínek jako pro pracovníky, odprodej zemědělských výrobků i nepracujícím důchodcům alespoň za stejných podmínek jako pracovníkům, zlevněné nebo bezplatné poskytování podnikových služeb důchodcům, zejména v státních statcích, kde se zatím poskytují jen minimálně, poskytování příspěvků při odchodu do důchodu a darů k životním jubileím.

Má-li být péče podniků o důchodce komplexní, musí se zabývat i péčí o mimopracovní podmínky včetně širšího životního prostředí. V tomto ohledu mají důchodci specifické potřeby v oblasti občanského vybavení a specifické nároky na sociální služby. Tyto oblasti péče lze lépe plánovat v jiném než podnikovém kontextu, ale spolupráce zemědělských podniků s národními výbory, hlavními garanty péče o důchodce, je nanejvýš potřebná. V péči o důchodce spolupracují s národními výbory častěji JZD, u státních statků jsou takové případy pouze ojedinělé. Zvláště důležitým momentem v péči o důchodce je budování systému pečovatelských služeb, ústavních forem péče a klubů důchodců ve venkovském prostředí.

METODICKÝ NÁVRH PÉČE O STARÉ OBČANY V ZEMĚDELSKÉM PODNIKU

ROZSAH A CÍLE PÉČE O STARÉ OBČANY

Metodický návrh slouží k řízení péče o staré občany, bývalé pracovníky zemědělských organizací v důchodovém věku. Tuto péči provádí zemědělská organizace ve spolupráci s odborem zdravotnictví a sociálních věcí ONV a okresními orgány ROH a SDR, místními národními výbory a společenskými organizacemi pracujícími v podniku.

Cílem péče podnikových orgánů je :

a) V závislosti na potřebách a možnostech zemědělských podniků vytvářet předpoklady pro pracovní zapojení důchodců.

b) Věnovat pozornost otázkám pracovních podmínek a pracovního prostředí (snížení fyzické a psychické namáhavosti práce, zvýšení bezpečnosti práce, zkvalitňování hygienických zařízení, zlepšování pracovního prostředí, dopravy do práce, závodního stravování).

c) V JZD se podílet na zvyšování nízkých důchodů prostřednictvím poskytování trvalých a pravidelných příspěvků z fondu KSP.

d) V JZD i ve státních zemědělských organizacích poskytovat pracujícím i nepracujícím důchodcům rozmanitou další hmotnou pomoc — finanční, naturální a poskytováním různých služeb.

e) Pečovat o širší životní podmínky pracujících i nepracujících důchodců, podílet se na řešení různých sociálních problémů důchodců týkajících se bydlení, podmínek pro využívání mimopracovního a volného času a péče o zdraví.

f) Vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj pracovní iniciativy a společensko-politické aktivity pracujících důchodců; udržovat sociální kontakty s nepracujícími důchodci a přispívat ke společensko-politickému uplatnění a kulturnímu životu starých občanů.

Úkoly při zaměstnávání pracovníků v poproduktivním věku a vytváření vhodných pracovních podmínek

- v závislosti na potřebách a možnostech zemědělských podniků vytvářet předpoklady pro pracovní zapojení důchodců;
- provádět účinnou prevenci pracovních úrazů a nemocí v profesích, kde důchodci nejčastěji pracují;
- provádět rozbory příčin úrazů a nemocí a na základě jejich výsledků odstraňovat zdroje častějších úrazů důchodců;
- organizovat zdravotní přednášky o příčinách pracovních i mimopracovních úrazů a onemocnění, propagovat Bassovovu metodu bezúrazové práce;
- organizovat pravidelné lékařské prohlídky pro pracující důchodce;
- provádět úpravu pracoviště (osvětlení, větrání, omezení nepříznivých vlivů apod.);
- odstraňovat v práci důchodců fyzicky namáhavé prvky, zvláště nutnost zvedání břemen o nadlimitní hmotnosti;
- zlepšovat hygienické podmínky práce důchodců;
- provádět změny časových režimů (posun pracovní doby, její zkrácení, změny v rozložení přestávek atd.) tam, kde tato možnost existuje a usnadní pracovní zapojení a práci důchodců;
- brát v úvahu snižující se pracovní schopnost důchodců, vyhledávat pro ně pracovní místa, která při určitém věku a zdravotním stavu odpovídají fyzickým a psychickým možnostem;
- brát v úvahu zvýšené psychické nároky na důchodce při mechanizované práci;
- upravovat možnosti dopravy do práce (zvláště v souvislosti s koepeací nebo koncentrací výroby);
- vytvářet možnosti dietního stravování;

- zapojovat pracující důchodce do vhodných forem aktivní účasti a angažovanosti při rozhodování o pracovních, politických i společenských otázkách;
- využívat praktických i teoretických zkušeností a znalostí důchodců při řízení a organizaci práce;
- vytvářet pro pracující důchodce dobré sociální prostředí v kolektivu.

Úkoly v oblasti hmotné pomoci starým občanům

- v JZD poskytovat důchodcům — členům JZD s nízkými důchody trvalé a pravidelné příspěvky k důchodům z FKSP;
- při poskytování pravidelných příspěvků přihlížet k zásluhám a sociálním potřebám důchodců; k tomuto účelu je nutné získat evidenci o důchodcích s nízkými důchody. Za nízké důchody je v současné době možno považovat důchody ve výši do 800 Kčs. Pravidelný příspěvek je však možno poskytnout i důchodcům s vyšší úrovní důchodů, zejména zasloužilým, za předpokladu, že souběh výše důchodů a příspěvků nepřekročí 980 Kčs měsíčně;
- při poskytování důchodů přihlížet k životní úrovni důchodce a jeho rodiny. Za nízkou životní úroveň je možno považovat příjem do 800 Kčs na hlavu;
- za současné praxe poskytování pravidelných příspěvků vhodně vyvažovat hledisko širší pomoci (tzn. poskytování příspěvků co největšímu počtu potřebných důchodců) a výše příspěvků, podle konkrétních podmínek JZD a možností FKSP uspokojovat požadavky;
- dobrými hospodářskými výsledky JZD dosahovat přiměřeného rozsahu FKSP, který finančně pokryje požadavky trvalých a pravidelných příspěvků; věnovat na příspěvky k důchodům přiměřenou částku z FKSP, schopnou zabezpečit zjištěné potřeby a stanovené sociální úkoly JZD. V průměru lze počítat s tím, že podíl příspěvků bude tvořit jednu třetinu FKSP; plně využívat FKSP pro poskytování příspěvků a hrazení jiných sociálních a kulturních potřeb;
- v JZD i v státních zemědělských organizacích poskytovat potřebným starým občanům další různorodou hmotnou pomoc. Vedle dosud nejrozšířenějších druhů hmotné pomoci a pozorností jako jsou dárky k MDŽ, dárky k životním jubileím, příspěvky při odchodu do důchodu, je třeba dále rozvíjet zejména :
 - a) poskytování obědů nepracujícím důchodcům za stejných podmínek jako pro pracovníky.
 - b) odprodej zemědělských výrobků i nepracujícím důchodcům alespoň za stejných podmínek jako pracovníkům,
 - c) zlevněné nebo bezplatné poskytování podnikových služeb důchodcům;
- je žádoucí poskytovat důchodcům i další formy pomoci, jako je přednostní proplácení vneseného inventáře v JZD, u nichž ještě nedošlo k jejich plnému proplácení, odprodej zemědělských výrobků důchodcům za zvýhodněných podmínek a jejich bezplatné poskytování, pomoc při bytové výstavbě, poskytování půjček, výhod bezplatné, resp. částečně hrazené rekreace a lázeňského pobytu ap.;

- potřeba rozšíření různých druhů hmotné pomoci důchodcům se ve zvýšené míře týká státních statků, kde úroveň této péče je podstatně nižší než v JZD;
- tuto pomoc je třeba v státních statcích (zemědělských podnicích) ve zvýšené míře rozšířit i na nepracující důchodce — bývalé pracovníky státních statků. Předpokládá to založit evidenci o těchto důchodcích, jejich hmotných potřebách a problémech ve spolupráci s národními výbory.

Úkoly v oblasti širších životních podmínek

Rozsah péče o tuto oblast se v podstatě neliší u pracovníků v po-productivním věku od základních potřeb ostatních pracovníků v podniku a z nich vyplývajících úkolů komplexní péče o pracující. Specifické problémy se objevují spíše u bývalých pracovníků, ze kterých vyplývají pro zemědělský podnik některé úkoly :

- ve spolupráci s národními výbory pomáhat starým občanům při řešení otázek bydlení, zejména, co se týká oprav, rekonstrukce a doplnění bytů základním zařízením (vodovod, WC apod.). Důchodcům je třeba pomáhat při stěhování do vhodnějších bytů;
- přispívat na výstavbu a provoz ústavních forem bydlení pro staré občany;
- podílet se na zajišťování lázeňské léčby;
- umožňovat pracujícím i nepracujícím důchodcům zúčastnit se rekreace, rekreačních, kulturních a tematických zájezdů;
- organizovat pro důchodce sociální poradenství v otázkách spojených s právní problematikou při přechodu do důchodu, výpočtu výše důchodu, v možnostech finanční a sociální výpomoci, v otázkách životního režimu osob třetího věku apod.;
- organizovat pro pracující i nepracující důchodce besedy plnící funkce informativní, kulturní, poradenské a osvětové činnosti, společenskou;
- pro rozšiřování možností kulturního života organizovat nákup vstupenek na kulturní, společenské a sportovní akce snadno dostupné v okolí bydliště starých občanů — bývalých pracovníků zemědělských organizací;
- podílet se na zlepšování občanské vybavenosti sídlišť, podle potřeby zajišťovat drobné služby pro domácnost budováním středisek služeb (ve spolupráci s NV);
- závodní kluby ROH a společenské místnosti JZD poskytovat v případě potřeby pro činnost klubů důchodců;
- pomáhat při budování a provozu klubů důchodců (patronátní a organizační pomoc);
- podílet se na budování systému pečovatelských služeb (finanční, materiální nebo pracovní pomoc) ve venkovském prostředí a získávat z řad pracovníků zemědělských podniků dobrovolné pečovatelky.

Úkoly v oblasti rozvoje pracovní iniciativy a společensko-politické angažovanosti důchodců

Pracujících důchodců se týkají všechny formy rozvoje iniciativy a angažovanosti na jednotlivých pracovištích, přihlédnutím k možnostem, schopnostem a zkušenostem důchodců.

**Úkoly v oblasti společenských kontaktů starých občanů
s bývalou zaměstnavatelskou organizací**

- udržovat kontakty s bývalými pracovníky podniku různými formami, nejlépe písemným stykem s pozvánkami na většinu podnikových akcí, a pokud možno, i osobním stykem — návštěvami delegací podniku u důchodců a organizovanými návštěvami důchodců na jejich dřívějších pracovištích;
- při udržování kontaktů klást důraz na osamělé důchodce;
- na besedách pořádaných pro důchodce se také soustředit na pracovní problémy pracujících důchodců a životní problémy všech důchodců, aby se zvýšila informovanost podniku o celkové životní situaci důchodců;
- ve spolupráci s národními výbory zavést evidenci nepracujících důchodců ve státních statcích;
- z řad pracovníků zemědělských organizací získávat sociální důvěrníky národních výborů, kteří terénní sociální práci pomáhají zjišťovat potřebnost péče o důchodce.

ORGANIZACE PÉČE O OBČANY V POPRODUKTIVNÍM VĚKU

a) Odpovědný pracovník KPÚ, který vede evidenci nepracujících důchodců a agendu spojenou s péčí o ně. V JZD se tato péče týká všech družstevníků v poproduktivním věku, ve státních statcích a státních organizacích dosud pouze důchodců, kteří jsou evidováni jako členové ROH.

b) Příslušní vedoucí pracovníci, kteří odpovídají za uplatnění důchodců v pracovním procesu a řeší otázky jejich pracovních podmínek.

c) Sociální komise JZD, která sleduje otázky spojené s přechodem pracovníků do důchodu, dodržování předpisů péče o pracující důchodce a zajišťování vhodných pracovních podmínek, a péči o nepracující důchodce. Ve státních zemědělských organizacích vykonává tyto funkce komise péče o pracující.

ad a) Odpovědný pracovník KPÚ

- vede evidenci pracovníků v předdůchodovém věku, projednává s pracovníky nastávající odchod do důchodu a připravuje podkladové materiály pro přiznání důchodu; zajišťuje rozloučení s pracovníkem, poskytnutí příspěvku při odchodu do důchodu ap.;
- vede evidenci pracujících důchodců, zpracovává podklady a návrhy k pracovnímu zařazení pracujících důchodců, případně jejich přeřazení;
- zpracovává analýzy týkající se zaměstnání pracujících důchodců z hlediska jejich počtu, demografické struktury a pracovních problémů, nároků na úpravy pracovních podmínek pro potřeby podnikového plánování a sociálního řízení;
- informuje pracující důchodce o jejich právech a povinnostech;
- zajišťuje informovanost vedoucích pracovníků o otázkách zaměstnávání pracujících důchodců;
- poskytuje nebo zajišťuje důchodcům právní poradenství;

- v JZD provádí rozbor důchodové a příjmové situace důchodců za účelem poskytování pravidelných příspěvků k důchodům z FKSP a jiné hmotné pomoci. Připravuje potřebné podklady pro vypracování návrhů této pomoci;
- v státních zemědělských organizacích zabezpečuje za pomoci příslušných vedoucích pracovišť a ve spolupráci s příslušnými národními výbory periodické (jedenkrát za dva roky) přehledy o počtech a sociálních potřebách nepracujících důchodců — bývalých pracovníků podniku. Připravuje návrhy na poskytování pomoci těmto důchodcům z prostředků FKSP podniku.

ad b) Příslušný vedoucí hospodářský pracovník

- odpovídá za pracovní uplatnění pracujících důchodců, zabezpečuje pro ně vhodné pracovní podmínky, navrhuje a realizuje případnou jejich úpravu, podle potřeb starých pracovníků;
- zajišťuje příznivé sociální podmínky pro práci starých lidí vhodným ovlivňováním mezilidských vztahů na svěřeném pracovišti.

ad c) Sociální komise JZD nebo ZV ROH ve státním zemědělském podniku

- spolupracuje s vedoucím podniku na přípravě všech opatření týkajících se starých občanů;
- vyjadřuje se k vhodnosti pracovního zařazení pracujících důchodců;
- ve spolupráci s referentem bezpečnosti a ochrany zdraví sleduje vhodnost pracovního zařazení a pracovních podmínek starých občanů z hlediska předcházení zdravotnímu poškození;
- společně s komisí pro normování a odměňování řeší otázky odměňování práce důchodců;
- spolu s KPÚ v JZD připravuje návrhy na poskytování pravidelných příspěvků k důchodům z fondu KSP;
- spolu s KPÚ připravuje návrhy na poskytování jiné hmotné pomoci potřebným starým občanům;
- podílí se proto na vyhledávání sociálně potřebných starých občanů zejména prostřednictvím získávání pracovníků organizace pro práci sociálních důvěrníků národních výborů;
- pečuje o lázeňskou léčbu, rekreaci, kulturní, společenskou a zájmovou činnost starých občanů.

Došlo dne 22. 5. 1980

КРУЧЕК, З. (Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства и продовольствия, Прага): Социальное положение граждан в сельском хозяйстве и в деревне, окончивших свою продуктивную деятельность. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 16, 1980 (2) : 113-122.

Цель социалистического общества — всестороннее развитие всех граждан и их творческой способности, несмотря на социальную группу, к которой они относятся. Отсюда вытекает, что наше общество в настоящее время должно уделять большое внимание гражданам старших возрастных категорий, доля которых в общем составе популяции постоянно растет. Старение населения и уход граждан вне сферу рабочей жизни вызывает целый ряд проблем, из которых уже некоторые были решены, часть решается в данный момент и часть проблем еще стоит перед решением. Большое значение имеет решение проблем старых людей в сельском хозяйстве, ввиду некоторых специфик ранее действующей системы социального обеспечения в кооперативном секторе и специфик труда в сельском хозяйстве жизни в деревне. Основные задачи заботы о пенсионерах обеспечиваются из общественных источников, однако при належно действующей системе этих социальных уверенностей необходимо, чтобы с целью комплексности заботы о пенсионерах помогли также сельскохозяйственные пред-

приятия и решили, именно, те задачи, которые нельзя решить центрально. Главные задачи, на которые они должны сосредоточить свое внимание следующие: создание предпосылок для трудового включения пенсионеров, финансовые средства к низким пенсиям и предоставление дальнейшей материальной и другой помощи прежде всего в виде разных служб и льгот. социальная политика; биосоциальные группы; граждане, окончившие свою продуктивную деятельность

KRŮČEK, Z. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Praha): *The Social Status of Post-productive Age Persons in Agriculture and in Rural Communities*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 16, 1980 (2) : 113-122.

The socialist society is aimed at the all-round evolvement of all citizens' personalities and their creative abilities, irrespective of their social groups. Considering this, the society must now pay great attention to the problems of persons in older age categories whose proportion in the over-all structure of the population is increasing. The ageing of the population and the retirement of workers bring about many problems, of which some have already been solved, some are being solved at present, and some still remain to be solved. Extraordinary importance is attached to the solution of the problems of old persons in agriculture, owing to some peculiarities of the former system of social security on co-operative farms and to the peculiarities of farm work and rural life. For the most part, the welfare of old-age pensioners is now covered from the state budget, but even despite the reliably functioning system of this social security it is necessary that agricultural enterprises should be involved in the complexity of securing agricultural pensioners' welfare; in this respect, farms should focus their attention to the problems which cannot be solved centrally. Their main tasks include: prerequisites for work involvement of pensioners, pecuniary allowances added to low pensions, and other material and social benefits (miscellaneous services or priorities).

social policy; biosocial groups; persons in post-productive age

KRŮČEK, Z. (Forschungsinstitut für Ökonomik der Landwirtschaft und Ernährung, Praha): *Sozialstellung der Bürger im Nachproduktionsalter in der Landwirtschaft und auf dem Dorfe*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 16, 1980 (2) : 113-122.

Das Ziel der sozialistischen Gesellschaft ist eine allseitige Entwicklung aller Bürger und ihrer schöpferischen Fähigkeiten ohne Rücksicht auf die Sozialgruppe, der sie gehören. Von diesen Gesichtspunkten aus muß unsere Gesellschaft im gegenwärtigen Zeitraum eine beträchtliche Aufmerksamkeit den Bürgern der älteren Alterskategorien widmen, deren Anteil sich an der gesamten Zusammensetzung der Population erhöht. Das Altern der Bevölkerung und der Abgang der Bürger außer der Sphäre des Arbeitslebens bringen eine Reihe von Problemen, von denen einige bereits gelöst wurden. Ein Teil von ihnen wird im gegenwärtigen Zeitraum gelöst und ein Teil wartet noch auf seine Spezifikation der Lösung. Eine außerordentliche Bedeutung hat die Lösung von Problemen älterer Menschen in der Landwirtschaft, angesichts einiger Spezifiken des früher gültigen Systems der Sozialversicherung im Genossenschaftssektor und angesichts der Spezifiken der Arbeit in der Landwirtschaft und des Lebens auf dem Dorfe. Die Grundaufgaben der Pflege um die Rentner werden aus gesamtgesellschaftlichen Quellen gesichert. Auch bei einem verläßlich funktionierenden System dieser sozialen Sicherheiten ist jedoch unentbehrlich, daß auch die landwirtschaftlichen Betriebe zur Komplexität der Pflege um landwirtschaftliche Rentner gerade die Aufgaben lösen, die man nicht zentral lösen kann. Die Hauptaufgaben, auf die sie ihre Aufmerksamkeit konzentrieren müssen, sind: Schaffung von Voraussetzungen für die Arbeitseinschaltung der Rentner, finanzielle Beiträge zu niedrigen Renten und Gewährleistung einer weiteren materiellen und anderen Hilfe vor allem in der Form von verschiedenen Dienstleistungen und Vorteilen.

Sozialpolitik; Biosozialgruppen; Bürger im Nachproduktionalter

Adresa autora:

Ing. Zdeněk Krůček, CSc., Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Dlážděná 6, 110 00 Praha 1
